

Cerndre la farina

(ALDC, V, 1028. *Cerndre la farina*)

Cerndre, “separar amb el sedàs la farina del segó i altres matèries sotils” (*DECat*), prové del llat. CĒRNĒRE; s’escriu *cerndre* per la pron. *cern*, *cernia*, etc. de certes formes de la flexió, però els inf. ho pronuncien *cedre*, algunes vegades amb [e] tònica (sobretot el balear), però generalment amb [ɛ], que explica la diftongació que té lloc al Matarranya, *ci[æ]ndre* 137 i [θj'ændre] 134, [θj'andre] 132, 138, [θj'andrer] 139; també s’han generat canvis fonètics, com *cerne* 102, 106, 108, 186 (o [θ]erne 108), d’accentuació, com *cerner* 87, 94, o de conjugació, com *cernar* 133.

L’altre mot força estès és *passar* (< llat. vg. *PASSARE, der. de PASSUS, part. de PANDO ‘estendre, desplegar, separar’, que de ‘separació de les cames’ va passar a ‘espai entre les cames’); pot completar-se amb un determinant objecte directe o circumstancial: *passar (la) farina* (o *passar la farina pel sedàs* 36) (s. xv: “passar la farina o cendre”, O. Pou, 1475) (< FARĪNA), *passar pel (el o en el) sedàs* (o *sedasso* 87), *passar per la seda* 92, *passar pel tort* 87 (*tort* < *torn* < TORNUS), o, amb un lexema, *sedassar* 173, alg. *sarassar* 85 (pel rotacisme habitual -d- > -r- propi d’aquest dialecte); der. de *sedàs* que prové de (CRIBRUM) SAETACEUM ‘garbell fet de cerres o pèls d’animal’ (cf. oc. *sedatz*, fr. *sas*, cast. *cedazo*); també *repassar* 151, amb

prefix repetitiu, en relació amb el moviment d’un costat a l’altre.

Són significants de menor extensió *garbellar*, pròpiament ‘passar pel garbell’, der. de *garbell* (< àr. andalusí ĠIRBĀL, pron. probablement [gerb'ɛl], potser del llat. CRĪBĒLLUM) (var. *esgarbellar* 47, amb aglutinació del prefix *es-*, tan freqüent en verbs com, per ex., *esclovellar*, *esclafar*, etc.) i després estès a ‘passar pel sedàs’, pas semblant al de *crivellar* 13, der. de *crivell* (< CRĪBĒLLUM, dim. de CRIBRUM), i al de *porgar*, del llat. PŪRGARE ‘purificar, netejar’, pròpiament ‘llevar les porgadures, garbellant’ desviat a ‘cerndre’ (veg. *PALDC*, IV, mapa 546).

Dos mots són de procedència externa: *tamisar* 5, pres del fr. *tamiser*, i *sarandar* 183, 189, procedent del cast. o arag. *zarandar*, on deriva de *zaranda*, d’origen incert (potser relacionat amb el llat. vg. TARANTĀRA).

En línies generals constatem la presència del mot més antic i precís, *cerndre*, en val., part del nord.occ. i bal., àrees sovint conservadores, enfront de *passar*, eventualment amb complement, a la major part del Principat.

L’únic mot normatiu és *cerndre*, des del *DG₁*, 1932 (*cedre*, en el *DOrt*).

